

реалізму може викликати більший інтерес, ніж патетичні вихилиси соцарту” (с.85). (Коли це Україна бачила соцарт?). Із новим ворогом можна не церемонитися; бо він – лише “білий прапор двозначного постмодернізму” (с.83). Трохи комічно звучить пасаж про “звільнення від кайданів” М. Глушечка (с.78,79), особливо в контексті його специфічної біографії, особливості якої не є ні для кого сьогодні таємницею. Зате короткий епізод творчого спілкування М. Глушечка з Д. Павикіним, (с.67), вартий кількох сторінок розпочатих описів (як й історія збереження легендарного меліховського полотна), про Т. Шевченка (с.39), чи особливості створення не менш легендарного “Хліба” Тетяни Яблонської. У цих, – мабуть, кращих на всю книгу – епізодах, Б. Лобановський справедливо уникає науково-академічного дискурсу і дає читачеві вербальний варіант якогось “поетичного кіно”, більш адекватного предметові, аніж мова мистецтвознавчих дефініцій, з побутованням якої у нас завжди було трохи сутужно. А втім, переважає стримано-дипломатичний тон на зразок: “У царині живописної культури українського реалізму творам Олександра Лопухова не належить провідне місце, але їхні живописні якості цілком відповідають і змісту, і життєвим фактам, по-своєму трактованим художником” (с.47). Витончене темперування компліментів і зауважень, з рішучим переважанням перших, ось чим було і лишається українське мистецтвознавство та історія мистецтв, для яких єдиною реальною енергією був страх “образи художника”. “Реалізм та соціалістичний реалізм...” подекуди виказує іншу стилістику, за якою “повчально нудними” називаються “ілюстрації в живопису Карпа Трохименка” (с.60), а еволюція живопису В. Шаталіна поцінована з поблажливою іронією: “...але надалі повторення прийомів мало вигляд зумисний, гублячи силу емоційного впливу” (с.150). Але яким промовистим є тут це “але”!

P.S. Серед численних відгуків на книгу вигулькнула стаття в “Образотворчому мистецтві” (№№ 1–2, 1999, с.32) під загрозливою рубрикою “Інвектива з приводу” і без підпису. Полемізувати з нею немає сенсу. Досить процитувати першу фразу: “Отже, – не маємо більшого клопоту, ніж копірситися в соцреалізмі!” І останню: “Пильнуймо, отже, митці, як і з ким здійснювати справжні проекти, в яких ми, українці, не залишилися б поганьбленими і ошуканими”. Пильнуймо, читачі, беручи до рук деякі часописи.

Олег Сидор-Гібелінда

Дейвіс Норман. Європа. Історія. Пер. з англ. Петра Тарашука. – К.: Основи, 2000.

“У цій книжці мало оригінального”. Парадоксальність такого початку передмови до грубезного, великого формату, з твердою палітуркою та кольоровою закладкою, на майже 1500 сторінок тому лише помножується на те, що в Україні таке видання – за методом, стилем, структурою, обсягом

– з’являється вперше. А отже, європейська “мала оригіпальність”, котра не є водночас постмодерністським та популістським кокетуванням із читачем узагалі, тобто з тим, хто зростав на європейських цінностях, навіть якщо й живе у Повому Світі, така заява виявляється для жителя України, який цікавиться історією цього, не чужого йому континенту, суцільною оригінальністю. Якщо навіть залишити поза увагою те, що примітки, додатки, покажчики та ілюстрації займають майже п’яту частину книги, якщо не зважати, що крім праці знаного англійського професора, на суперобкладинці видавництва “Основи” подало відомості та відгуки колег про нього (знак гарного ставлення до читача), якщо навіть не згадати про якість друку та прозору “читабельність” сторінок, – навіть тоді сам текст залишиться для допитливого українського читача парадоксальним у тому, що історія Європи є для сьогодення надактуальною.

Охоплюючи період із доісторичних часів аж до кінця 90-х, книга створює враження, яке можна охарактеризувати заголовком останнього розділу – “Європа поділена і неподільна”. Автор увесь час балансує між бажанням витворити певний моноліт (можливо, тому українські видавці й обрали таку монументальну форму для цього змісту), переписавши історію як мета-сюжет із хронік різних народів, та вмінням дотепно подати мікрофабули, що розгорталися в локальному місці конкретного часу (і тому книжка складається з величезної кількості, як тепер модно казати, “культурологічних дрібниць”). Складна еквілібристика Дейвісу вдається: вставки, міні-главки, доповнення, які, здається, зійшли з газетних шпальт та популярних часописів, покладені поряд настільки щільно і скріплені таким логічним каркасом, що будівля під назвою “Історія Європи” постає непохитною. Але “тріщини” чи “шпарини” тут усе ж проглядають.

Певне, їх може побачити кожен з описаних Автором народів, і не лише в сенсі чуттєво-упередженого ставлення до певних моментів їхнього історичного буття. Врешті, “Європа. Історія” – не підручник, не дослідження, не наукова монографія, не популяризаторська енциклопедія, а суб’єктивно викладене узагальнення історії одного з материків планети. І найцікавіше в Авторській інтонації – то відбиток кризи європейської ідентичності, котра постає наприкінці нашого століття перед непростими питаннями: кого вважати носіями європейськості, хто відповідальний за збереження фундаментальних цінностей, що буде з ними після входження у цю ж таки “незаперечну Європу” народів, котрі тривалий час вважалися “не зовсім” або “зовсім не” європейськими. Отож, будівля, наповнена вщерть коштовностями, багатющий музей-скарбниця, на образ якої натякає суперобкладинка українського видання – зображення корони Священної Римської імперії, X – XI ст., зі збірки Музею історії мистецтв у Відні, їм загрожує непередбачуване майбутнє східно-слов’янських народів, котрі в цю ж таки імперію частково та інколи входили? Питання це не винесене ні у тексті, ні у будь-якому заголовку, воно, скоріше, відчувається як у підтекстах розлогих розвідок «варваризації» Римської імперії або аналізі міграційних процесів середньовіччя, так і в останніх рядках книжки про «...орди

російських, українських та румунських волоцюг і торгівців», яких Автор порівнює із «сильним поривом холодного вітру зі Сходу».

Чим ближче до ХХ століття, тим менше зустрічаємо на сторінках книжки згадок про «коштовності культури», а вже з розділу “Tenebrae. Затьмарення Європи, 1914 – 1945” історія пишеться лише через призму “великої політики”, ніби усі прояви культури і її впливу на історію не можуть пробитися крізь жахливий приємник нового переділу світу та домінування пресингу інформації про політичні події. А коштовності музеєфікуються, перестають хвилювати і “працювати” хоча б на рівні міні-сюжету, що впливає на локальний контекст. Хоча інколи зустрічаються і винятки – журналістські уподобання Дейвіса підштовхують його до майже курйозних умовиводів про дрібниці нашого часу: наприклад, в есеї про трон ще у першому розділі “Природа і доісторична доба” є такий пасаж щодо звички користуватися стилльцями: “Хронічний біль спини – один із наслідків сучасного поступу”.

Друк перекладного твору такого обсягу і стилю – річ, котра може видатись майже безнадійною, якби це вже не було здійснено Петром Таращуком за підтримки Олександра Коваленка (він переклав вступ та 1 – 2 розділи). Видання, котре побачило світ уперше в 1996 році і вже має українську версію – за нинішніх умов книговидання України цей “випадок” майже безпрецедентний, навіть якщо взяти до уваги, що фінансування книги було здійснене за підтримки декількох солідних фондаций. А тому вишукувати прикрі дрібниці, стилістичні неузгодження чи дорікати за певну, ледь відчутну, шорсткість (на кшталт рустикованого каменю) – то було б украй невдячно. Тим більше, що критеріїв оцінки перекладів суспільно-гуманітарної літератури українською мовою в сучасній українській культурі не існує. Явище поки що лише спинається на ноги. Тільки коли масив видань, подібних до Дейвісової книжки буде настільки достатнім, щоб можна було говорити про певні тенденції, уподобання, смаки – і перекладачів, і видавництв, тільки тоді, коли на основі подібних видань витворяться можливості появи якщо не шкіл, то хіба що напрямків, тільки тоді можливо буде обґрунтовано обговорювати якість подібних перекладів. А до тих пір – лише дякувати і бажати повторного тиражу, більшого накладу, створення нової серії, адже під грифом “Світовий бестселлер” після цього видання можуть з’явитися ще й інші книжки, кращі видання світу.

Діана Ключко

Антуан Аржаковский. Журнал “Путь”(1925 – 1940). Поколение русских религиозных мыслителей в эмиграции. – К.: Феникс, 2000. – 656 с.

Нещодавно у столичному Будинку Вчених відбулася презентація праці французького історика філософії Антуана Аржаковського «Журнал “Путь”(1925 – 1940). Поколение русских религиозных мыслителей в эмиграции. История развития русской мысли в эмиграции». Для того, щоб увжити собі значення цієї роботи для культурного життя Церкви взагалі та у нашій країні зокрема, зачитуємо лише кілька слів Костянтина Сігова: